

UNDP – Societatea Academică din România (SAR)
7/2001

SUMAR

REZUMAT EWR 7/2001

REGIONAL

Analiză: de la rău la mai rău?

Strategia de lărgire a UE și impactul asupra Europei de Sud-Est

EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI

INDICATORI	Tendința. Generală	Ultima evoluție	Nov 2001	Oct 2001	Sep 2001	Aug 2001	Iul 2001	Iun 2001	May 2001	Apr 2001	Mar 2001	Feb 2001	Ian 2001
Creștere PIB (trimestrial analizată) %	↗							5.1			4.8		
Devalorizarea leului, %	↘	↘	1.67	1.81	1.40	1.42	1.59	1.41	1.91	2.35	1.87	2.06	2.26
Inflația, %	↘	↗	2.7	2.4	1.9	2.2	1.3	1.6	1.7	2.7	2	2.3	3.7
Producția industrială, % evoluție	↗	↘			-0.5	-1.7	0.2	-5.3	7.6	-3.4	11.4	4.1	4.9
Deficit comercial, FOB/CIF (milioane US\$)	↗	↗↗		508.5	145.4	198.1	272	294	484	447	228	334	260
Rata șomajului, %	↘	↘		7.7	7.8	8.1	8.4	8.8	9.3	9.9	10.4	10.8	10.8
Număr de angajați (,000)	↗	↗			4,551.7	4,546	4,542	4,530	4,521	4,485	4,467	4,448	4,414
Salariu net, % evoluție (Ian 2001 = 104 US\$)	–	↗		2.7	-0.3	0.4	2.6	0.6	-5.7	5.1	6.7	-7.2	
Creșterea cifrei de afaceri a companiilor străine din România (KPMG sondaj trimestrial), %	↗	↗				65*		60			55		
Neîncrederea în lumea exterioară, (de acord cu „Nici o organizație internațională precum FMI sau UE n-ar trebui să spună românilor cum să-și conducă țara”) %	↘	↘		53.3							56		
Încrederea în Guvern (actualul guvern poate îmbunătăți situația) (sondaj BOP), %	↘	↗	49.1	47.4		48**		46			57		
Pesimism, % (Țara se îndreaptă într-o direcție greșită)	–	↗	48	42.8		44**	54		52			54	53
Bunăstare subiectivă, % (trăiesc mai bine decât anul trecut)	–	↗	22.5			18.7**			19	16		18	17

* *previțiune*

** *exclusiv pentru populația urbană*

PE SCURT

Indicatorii din ultima lună anunță o tendință îngrijorătoare a economiei românești: inflația este în creștere și s-a înregistrat cel mai mare deficit comercial din acest an - de peste trei ori mai mare în octombrie față de septembrie.

Secțiunea **Regional** a raportului explică de ce rezultatele recentelor alegeri prezidențiale din Bulgaria nu vor avea un efect semnificativ asupra procesului de integrare în UE al vecinilor de la sud. Analiza ultimului set de rapoarte de țară ale Comisiei Europene demonstrează din nou că există un cerc vicios între ritmul scăzut al creșterii, nivelul redus al investițiilor și prognozele pesimiste ale Comisiei - care descurajează posibili investitori străini în zonă și devin astfel predicții auto-confirmate. În cazul României și Bulgariei, acest cerc vicios poate fi spart doar de un angajament ferm din partea UE de a integra cele două țări într-un viitor nu foarte îndepărtat.

Secțiunea **Politic și Legal** continuă analiza raportului Comisiei Europene și dă un avertisment în privința politicilor de media în România. Setul de indicatori urmăriți prin sondaje arată de asemenea că nemulțumirea generală este în creștere.

Secțiunea **Social** ia în considerare efectele adoptării bugetului de stat pe 2002 în ceea ce privește sindicatele. Chiar dacă acestea sunt nemulțumite de aparenta incapacitate a guvernului de a pune în practică anumite promisiuni de la începutul mandatului, potențialul distructiv al acestor stări de spirit este în scădere, deoarece liderii de sindicate au mai mult de câștigat cooperând cu guvernul decât dintr-o confunțare cu acesta. Secțiunea include o analiză specială a situației din Valea Jiului, unde sărăcia extremă amenință serios stabilitatea socială iar măsurile active de ocupare a forței de muncă au dat rezultate dezamăgitoare.

În fine, secțiunea **Economic** analizează efectele introducerii Euro asupra economiei românești. Autorii afirmă că ar fi contraproductivă legarea prea strânsă a leului de Euro înainte de integrarea României în UE. De asemenea, această secțiune se concentrează asupra politicilor agricole și rămânerii în urmă în programul Sapard.

REGIONAL

ANALIZĂ: DE LA RĂU LA MAI RĂU?

de Alina Mungiu-Pippidi

Lărgirea Uniunii Europene și stabilitatea regională rămân politici divergente în Europa de Sud-Est

Odată cu apropierea sfârșitului de an, s-au înmulțit și evaluările asupra regiunii balcanice. Comisia Europeană a prezentat recent raportul pe 2001 privind progresele înregistrate de zece țări est-europene în procesul de aderare la UE, ca și previziunile economice pentru anul viitor. BERD la rândul său a dat publicității propriile analize și previziuni privind țările europene aflate în tranziție. În ultimele săptămâni au mai fost anunțate și alte evaluări făcute de diferite organizații internaționale sau de think-tank-uri active în regiune, dar niciuna dintre acestea nu analizat cu atenție un recent eveniment care a pus în discuție perspectiva curentă asupra Europei de Sud-Est: înfrângerea lui Peter Stoianov în alegerile prezidențiale din Bulgaria, de către un fost lider comunist.

Această secțiune a raportului SAR examinează efectul ultimelor evenimente din Balcani asupra viitorului pe termen scurt al regiunii, ca și strania “rezistență” a țărilor sud-est europene de a fi înțelese prin intermediul percepției obișnuite a Occidentului.

Sud-estul Europei după Constantinescu și Stoianov

Peter Stoianov a fost considerat de mulți compatrioți drept un bun președinte. Aliat al NATO în timpul războiului din Kosovo (în ciuda unei de înțeles opoziții a celor nemulțumiți, printre altele, că bombe rătăcite ajungeau uneori

în țara lor), Stoianov a militat pentru integrarea Bulgariei în Uniunea Europeană, reușind să-și scoată țara de pe lista neagră a statelor ce aveau nevoie de viză pentru spațiul Schengen. În ciuda acestor realizări, el a pierdut al doilea tur al alegerilor prezidențiale în fața unui fost lider comunist, reprezentant al unui partid acuzat că a condus Bulgaria spre o gravă criză economică în 1996. Stoianov are astfel o soartă asemănătoare cu cea a fostului președinte român Emil Constantinescu, plecat de la putere după ce anul trecut a preferat să nu intre în competiția electorală pentru a evita o înfrângere severă în alegerile prezidențiale. Din multe puncte de vedere, Constantinescu a fost mult mai puțin norocos decât Stoianov: el nu a reușit să aibă un partid propriu (refuzând constant să intre în procesul de construire a unei formațiuni) și nici nu s-a bucurat de sprijin politic consistent, fosta coaliție de guvernământ din jurul CDR dovedindu-se mai slabă decât Uniunea Forțelor Democratice (UFD) ce l-a susținut pe Stoianov. Pe de altă parte, fostul președinte român, ca și cel bulgar, a susținut alianța occidentală în timpul războiului din Iugoslava în ciuda nemulțumirii populare și mediatice față de bombardarea vecinilor ortodocși din Serbia.

Până la urmă, diferențele dintre cei doi lideri sunt mai puține decât asemănările. Atât Constantinescu cât și Stoianov au dus o politică externă aproape identică, ei fiind primii șefi de stat din țările lor fără un mesaj naționalist. Au acceptat avansul țărilor din Europa Centrală și în același timp au insistat pentru continuarea procesului de integrare în UE. Persoane onorabile în fond, cei doi foști președinți au reușit să ofere Europei tot ce li s-a cerut, dar nu au putut să înțeleagă că Europa nu era capabilă să le ofere rezultate imediate, care i-ar fi ajutat să rămână la putere.

Căderea lor a schimbat fundamental destinul propriilor țări? Situația României poate constitui un exemplu, deoarece Constantinescu nu mai este șef al statului de mai bine de un an.

Răspunsul este destul de facil: aproape nimic nu s-a schimbat. Deși fosta coaliție de guvernământ a suferit o înfrângere clară la ultimele alegeri, România continuă politica sa de apropiere de Uniunea Europeană, iar la nivel internațional țara e tratată nici mai bine, nici mai rău decât în vremea regimului Constantinescu. Aceeași situație se regăsește și în Bulgaria. În aceste condiții, are mai puțină importanță cine conduce țara. Așa că acum Bulgaria are o economie bazată pe principiile pieței libere și este condusă de guvernul fostului suveran Simeon, iar România are un executiv social-democrat ce încearcă să fie recunoscut de Occident. În condițiile în care cele două țări au beneficiat de foarte puține investiții străine, iar integrarea lor în UE nu constituie o prioritate pentru Occident, cum este cazul Poloniei de exemplu, schimbările politice nu au cum să aducă noutăți deosebite privind soarta celor două țări. Și atunci, în ce rezidă importanța acestor evenimente politice?

Este clar că ceva trebuie să se schimbe în România și Bulgaria pentru a ieși din stagnare. Chiar dacă alternanțele de regim nu trebuie dramatizate, se ridică semne de întrebare asupra voinței foștilor comuniști de a face reformă. Iar

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

aceste dubii sunt formulate de autori foarte serioși¹, argumentul lor central fiind că atât populația săracă cât și clasa antreprenorială coruptă îi sprijină pe foștii comuniști pentru că aceste două clase sociale sunt cele mai afectate de schimbările politice radicale și de procesul de integrare europeană. Deși Emil Constantinescu a fost o dezamăgire pentru foarte mulți români, totuși, în timpul mandatului său guvernul a luat decizii importante privind descentralizarea fiscală și renunțarea la susținerea întreprinderilor producătoare de pierderi. Și executivul bulgar al UFD a luat la rândul său câteva decizii economice majore.

Actualele guverne din Bulgaria și România par să continue politicile reformiste, numai că trebuie făcut mai mult decât atât, îndeosebi în ce privește combaterea corupției și a birocrăției, două obstacole majore semnalate și în ultimul raport al Comisiei Europene.

Iar dacă lupta anti-corupție e în primul rând o chestiune de voință politică, eradicarea sărăciei nu depinde doar de resursele interne. Spre deosebire de Europa Centrală, care a beneficiat de investiții importante, țările din sud-estul continentului ca și cele din fosta URSS nu au cunoscut decât partea întunecată a reformei. Această situație este cauzată de neaplicarea unor măsuri reformiste, lucru semnalat adesea de către organizații internaționale precum FMI, dar nu este vorba doar de atât. Țările amintite rămân foarte sărace, afectate fiind de moștenirea comunismului, în plus ele trebuind să facă trecerea de la o economie de comandă la una de piață, fără a beneficia totuși de investiții externe.

De fiecare dată când un lider est-european democrat și anti-naționalist este îndepărtat de la putere, precum a fost cazul recent cu Peter Stoiانov, Europa ar trebui să se întrebe dacă nu putea face mai mult pentru a preveni acest lucru. Dincolo de calitatea propriilor lideri, alegătorii din Bulgaria și România au înțeles că reforma în țările lor nu merge într-o direcție bună atâta timp cât până acum a dus la sărăcirea a tot mai multor oameni. Pentru acești alegători, îndepărtarea prin vot a liderilor de care nu sunt mulțumiți este singura modalitate efectivă, nu întotdeauna însă cea mai bine folosită, de a atrage atenția asupra greșelilor politicianilor.

Dar pot să facă politicienii mai mult? În ce privește reducerea corupției, cu certitudine că da. În schimb, este aproape imposibilă diminuarea sărăciei pe termen scurt. Aceasta nu ține numai de voința politică și, în plus, este greu de schimbat ceva în condițiile în care procesul de integrare europeană se dovedește un catalizator doar al reformei administrative și al adoptării legislației pieței libere; lipsesc politicile de redistribuire a avuției, așa cum s-a întâmplat în cazul Greciei și al Portugaliei, în prima etapă a extinderii Uniunii Europene. Nimic similar nu pare să se întâmple în Bulgaria sau România, iar

¹ Un ultim punct de vedere în acest sens a fost exprimat de Mancur Olson, în cartea sa apărută postum, *Power and prosperity. Outgrowing communist and capitalist dictatorships*, London, Basic Books.

lipsa acestor măsuri va face ca oamenii să continue să-și înlăture liderii reformiști.

Fig. 1 Situația din timpul regimului comunist percepută mult mai bine decât cea din perioada de tranziție

Opinia publică despre nivelul de trai și guvernare, înainte de alegeri²	România %	Bulgaria %
Gradul de satisfacție față de guvernare	14.7	15.4
Comunismul a fost o idee bună greșit pusă în practică	64.3	56.8
Parlamentul nu apără interesul publicului	86.9	77.9
Aceeași oameni care se bucurau de privilegiile sub comunism se bucură și acum	88	52
Corupția este generalizată în administrația publică	69.5	63.1
Trăiesc mai rău decât în perioada comunistă	60.6	73.0
Economia era mai bine administrată în perioada comunistă	65.5	68.0

STRATEGIA DE LĂRGIRE A UE ȘI IMPACTUL ASUPRA EUROPEI DE SUD-EST

Uniunea Europeană duce o politică pe două planuri în ce privește Balcanii: întâi de toate, încearcă stabilizarea zonei prin intermediul unor programe de colaborare regională, care ar fi trebuit derulate prin Pactul de Stabilitate, și pe de altă parte are o strategie de acceptare individuală a noi membri. Până acum, invitații de aderare au fost trimise formal doar Sloveniei, României și Bulgariei; Croația are un acord de asociere cu UE, ca și Macedonia, numai că evenimentele din această țară îl fac superfluu.

Politica Uniunii Europene, descrisă succint mai sus, arată că Balcanii sunt de fapt o regiune care are ca factor unificator doar incompletitudinea în ce privește integrarea europeană. Acest lucru se întâlnește însă în grade diferite. Este vorba, mai întâi, de unele entități din fosta Iugoslavie (Bosnia și Kosovo) care din cauza problemelor legate de inexistența instituțiilor statale, a economiei distruse de război și a politicilor de purificare etnică, sunt acum nimic altceva decât protectorate internaționale. Pe de altă parte, există state foste iugoslave mai "puternice" (Serbia și Croația) care totuși nu au încă definite granițele, au economii slab dezvoltate și probleme legate de existența refugiaților. Tabloul este completat de prezența unor gherile ale etnicilor albanezi (în Macedonia și Albania), de existența unor criminali de război în

² Sondaje de opinie realizate de CURS în România și Centrul pentru Studiul Democrației în Bulgaria.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

rândul armatelor naționale, ca și dezvoltarea unor rețele ilegale de trafic de oameni sau de armament. Toată această situație necesită un anume set de măsuri și acțiuni politice, total diferite de ceea ce au nevoie Bulgaria și România, spre exemplu. Acestea din urmă au reușit în mare măsură să-și armonizeze și să rezolve diferențele inter-etnice, confruntându-se acum doar cu o singură problemă: lipsa dezvoltării.

În acest context, politica Uniunii Europene pentru Europa de sud-est nu a fost bine coordonată și nu a abordat diferit problematicile diferite descrise mai sus.

Fig. 2. Posibile date de aderare la UE

Grupul de la	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Grupul de la Luxemburg										
Cipru		*								
Rep. Cehă		*								
Estonia		*								
Ungaria		*								
Polonia		*								
Slovenia		*								
Grupul de la Helsinki		*								
Malta		*								
Slovacia		*								
Letonia		*								
Lituania		*								
Bulgaria								*		
România								*		
Turcia (**)										*

(**) nu negociază negociază * aderare perioade de tranziție

Sursă: EurActiv's interviews, analysis and estimates, The Economist

Ultimul Raport al Comisiei Europene conchide că toate statele aflate în proces de aderare la UE au făcut progrese în ultimul an în ce privește implementarea criteriilor de aderare. Zece dintre acestea, *exceptându-le doar pe cele din Europa de sud-est*, sunt capabile să termine negocierile de aderare până în 2003 și să se alăture Uniunii un an mai târziu. În ciuda unor probleme serioase încă nerezolvate, se așteaptă ca și Polonia și Lituania să se încadreze în acest grafic. Codașele sunt România, Bulgaria și, ca de obicei, Turcia.

Privind sinteza raportului Comisiei Europene, așa cum este prezentată în Fig.3, se vede că situația economică deficitară este cea care împiedică

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

Bucureștiul și Sofia să adere mai curând la UE. Se apreciază că cele două țări au adoptat măsuri pentru transformarea propriilor economii, dar că acum nu sunt capabile să intre în competiție cu statele europene.

Tabelul mai arată că multe dintre problemele cu care se confruntă România și Bulgaria se regăsesc de fapt și în cazul altor state candidate. Corupția, de exemplu, este considerată o problemă presantă pentru Cehia, Polonia, Letonia, România și Slovenia, niciuna dintre aceste țări neatingând standardele europene în domeniu. Alte chestiuni nerezolvate încă de nici un stat candidat privesc reforma justiției sau cea a poliției.

Fig. 3. Evaluările Comisiei Europene privind progresele făcute de statele candidate

Criteriul	CZ	ES	HU	PL	SL	BU	LV	LI	RO	SK
Economie de piață capabilă să reziste concurenței	++	++	++	++	++	+	++	++	+	++
Investiții	++	++	++	++	++	-	++	+	-	+
Macrostabilitate economică	+	++	++	+	+	+	++	++	0	++
Guvernare și corupție	0	+	+	0	0	+	0	+	0	0
Reforma administrației publice	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Reforma justiției	+	+	+	+	+	0	0	0	0	+
Poliție			0	0	0	+				
Acquis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Minorități	+	+	0			0	+		+	+
Copii instituționalizați						0			+	
Libertatea presei			-						-	
Piața terenurilor, proprietatea funciară							0		0	
Granițe				0			0			
Libertatea comerțului									-	

Atingerea cerințelor ++; progress considerabil sau mulțumitor +; încă mai sunt multe de făcut 0; regres sau obstacol serios în calea aderării - ; locurile libere corespund probelelor care nu au fost luate în seamă la întocmirea rapoartelor din țările respective

Raportul Comisiei Europene mai arată că orice discuție privind reformarea instituțiilor sau politicilor Uniunii se va face fără a afecta în vreun fel negocierile de aderare ale statelor candidate. Acestea se vor implica tot mai mult în discuțiile privind viitorul Europei.

În ce privește situația economică, conform BERD, “majoritatea statelor din regiune au fost mai puțin afectate de trendul descrescător al economiei mondiale decât alte țări”, se arată în ultimul buletin *Transition*, publicat pe 20 noiembrie. Raportul previzionează o creștere de 4,3 procente în 2001, la nivelul Europei centrale și de est, în timp ce pentru anul viitor BERD

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 7 / 2001**

apreciază că cifra va fi ceva mai redusă, de circa 3 procente. Acest lucru va fi posibil, consideră BERD, numai datorită eforturilor țărilor din regiune de a îndeplini standardele de aderare la UE ca și refacerii economiei Rusiei, datorată unei politici monetare competitive și prețurilor ridicate la energie. *Raportul apreciază totuși că eforturile reformiste pot fi blocate în absența unei perspective clare asupra extinderii Uniunii și atenționează că uniunea vamală din cadrul UE poate duce la însemnate pierderi economice pentru statele candidate; de aceea țările Uniunii sunt chemate să ia în considerare și interesele viitoarelor state membre.*

Comisia Europeană a publicat în 22 noiembrie propriile previziuni economice privind cele 13 state candidate. Concluziile sale sunt:

- Creșterea PIB în statele candidate va fi mai mică cu circa 1 procent decât se estimase inițial, urmând să fie de circa 3,1% în 2001 și 2002.
- În 2003, odată ce contextul politic internațional se va îmbunătăți, se previzionează o rată a creșterii mai accentuată.
- Tot condițiile externe favorabile vor determina o scădere a nivelului inflației, semnificativă față de valorile ridicate înregistrate în anul 2000
- Rata șomajului va crește în 2001 și nu se așteaptă o scădere în anii următori, asta din cauza restructurării a numeroase companii și a ratei de dezvoltare scăzute.
- Deficitele externe vor rămâne aproximativ la aceleași niveluri înregistrate acum.
- În schimb, deficitele interne vor crește în urma menținerii unei rate de dezvoltare redusă, a politicilor fiscale ineficiente din unele țări ca și a costurilor mari, inerente unei perioade de tranziție.

Prezentarea, fie și succintă, a concluziilor Raportului și a previziunilor economice ale Comisiei Europene lasă loc totuși unor semne de întrebare privind politica UE față de Europa de Sud-Est. De fapt, chiar Raportul în sine implică o serie de consecințe politice și economice:

- Prin prezentarea unei perspective optimiste pentru zece țări, în loc de numai cinci sau șase, Bulgaria, România și Turcia au de suportat povara faptului de a putea fi considerate incapabile să-și îmbunătățească performanțele pe termen scurt. Cu alte cuvinte, aceste țări trebuie să depășească nu doar actuala lor situație economică proastă ci și posibilitatea unei dezvoltări negative. Aceste previziuni sunt bazate, în cazul Bulgariei și României, pe nivelul general de dezvoltare și nu pe performanțele lor economice actuale.
- Amânarea negocierilor privind reforma internă a UE, până după primul val al extinderii va face ca Uniunea să se adapteze la provocarea reprezentată de un număr mai mare de membri în intervalul dintre două etape de lărgire. *Astfel, al doilea val al extinderii,*

care poate cuprinde România și Bulgaria, *va fi afectat* deoarece UE va avea nevoie de timp pentru a absorbi șocurile primului val al lărgirii și ale reformei sale interne. Pe de altă parte, noile state intrate în Uniune vor fi mai curând interesate să se concureze între ele pentru fondurile post-aderare decât să asculte nevoile viitorilor membri. Acest lucru s-a văzut deja în atitudinea recentă a Cehiei și Poloniei. De aceea nu va trebui să ne mire dacă unele dintre viitoarele state membre se vor alătura celor care vor să închida ușa pentru alți candidați.

- Lipsa oricăror garanții pentru statele sud-est europene privind integrarea lor în UE, chiar într-o perspectivă îndepărtată, nu face decât să alimenteze scepticismul privind implicarea reală a Uniunii Europene în problemele Balcanilor. Este totodată întreținut euro-scepticismul în rândul elitelor acestor țări, confruntate deja cu presiunea mass media și a politicienilor populiști. Pe de altă parte, lipsa investițiilor străine majore nu lasă loc unor perspective optimiste privind dezvoltarea pe termen lung a regiunii, iar aceste previziuni negative nu fac decât să contribuie la reținerea oamenilor de afaceri străini, intrând într-un cerc vicios.
- Integrarea în UE a primului val de zece state candidate, ca și închiderea de către România și Bulgaria a capitolelor de aderare privind justiția și afacerile interne vor face ca granițele spațiului Schengen să urmeze conturul fostei Iugoslavii. Astfel, procesul de lărgire va afecta politicile de stabilizare regională, deoarece atât Slovenia cât și țările din estul Balcanilor își vor restrânge legăturile cu fosta Iugoslavie. Un exemplu în acest sens este faptul că în timp ce UE a scos România și Bulgaria de pe lista neagră a țărilor ce au nevoie de vize, Cehia și Ungaria sunt obligate să introducă măsuri suplimentare de protecție a granițelor. Astfel de măsuri au dus deja la destabilizarea regiunii sau la luarea unor decizii controversate precum Legea statutului, prin care Budapesta încearcă extinderea unor drepturi cetățenești pentru maghiarii din afara granițelor.
- Încă o dată, după citirea Raportului Comisiei Europene, se ridică întrebări privind rolul Pactului de Stabilitate pentru Balcani și, de fapt, se pune sub semnul îndoielii chiar existența sa, atâta vreme cât nu este nicăieri menționat. Poziția Comisiei este exprimată foarte clar în capitolul privind Strategia regională: “În ciuda trecutului lor marcat de destrămarea Iugoslaviei, țările din regiunea Balcanilor pot ajunge la dezvoltare economică și la stabilitate politică numai dacă dezvoltă relații normale între ele. Fiecare stat se va apropia de standardele Uniunii Europene într-un ritm propriu”. Întâlnim o contradicție fundamentală între cele două politici ale UE în regiune: (i) strategia de convergență promovată de o organizație insuficient instituționalizată precum Pactul de Stabilitate și (ii) politica concurențială (cel puțin în ce privește atragerea de fonduri comunitare și investiții străine) care este aderarea la Uniune? Contradicția devine evidentă dacă urmărim

statisticile privind comerțul în regiune. *Cu excepția țărilor care aveau deja dezvoltate relații între ele, toate celelalte se străduiesc și reușesc să facă comerț cu Uniunea Europeană și nu cu statele din regiunea balcanică.*

Soluții?

Ministrul francez de externe, Hubert Vedrine, a propus recent ca România și Bulgaria să fie incluse în primul val al lărgirii Uniunii Europene, atâta timp cât oricum extinderea ar cuprinde zece state și nu doar cinci-șase. Propunerea lui Vedrine ca și alte semnale din media franceză (precum un editorial din *Le Monde* ce argumenta că pentru Europa ar fi mai benefică o uniune formată din doar 15 state) au provocat o adevărată furtună în rândul țărilor candidate cu cele mai mari șanse la aderare ca și printre susținătorii acestora³. Mai mulți observatori au considerat aceste propuneri nimic altceva decât simple tactici prin care s-ar încerca amânarea procesului de extindere. Dacă s-ar aștepta până când România și Bulgaria ar fi pregătite, au argumentat acești analiști, atunci procesul de integrare s-ar amâna pe termen nedefinit.

În continuare, vom încerca să demonstrăm că propunerea ministrului de externe francez poate considerată viabilă. Pe scurt, Uniunea Europeană, în loc să țină pe loc țările est-europene până când și cele din sud-estul continentului ar fi pregătite pentru aderare, mai bine ar transforma chiar integrarea României și Bulgariei într-o prioritate. “Condamnarea” propunerii lui Vedrine se datorează limitării perspectivei la evoluția recentă a structurilor de putere la nivel european. De aceea, este necesară o perspectivă istorică.

O scurtă trecere în revistă a evenimentelor secolului al XX-lea și a rolului jucat de țările occidentale în răsăritul Europei arată că nimic fundamental nu s-a schimbat. Și acum, la fel ca la sfârșitul primului război mondial, unele state occidentale și-au asumat rolul de “protector” al anumitor țări est-europene. Rațiunile din spatele acestei atitudini nu sunt foarte clar lămurite, chiar dacă se invocă fie înțelegeri administrative, fie motive ce țin de istoria subiectivă, de simbolismul politic. Astfel, Germania și-a pus în vădită dificultate aliații occidentali atunci când a recunoscut unilateral, în 1991, independența Croației, grăbind astfel destrămarea Iugoslaviei; Franța a fost susținătorul candidaturii României la NATO, în 1997; la fel, Austria a susținut cauza Sloveniei, Italia pe a Albaniei etc.

Numai că, spre deosebire de perioada interbelică, atunci când numărul țărilor susținute de Franța era doar puțin mai mare decât al celor apropiate Germaniei, acum proporția este net favorabilă Berlinului. De asemenea, și modul în care se fac investiții corespunde priorităților politicii internaționale, cu Austria investind masiv în Slovenia și Ungaria sau cu Franța preferând România etc.

³ Vezi *The Economist* din 1 decembrie, p. 28

Desigur, nu ar avea nici o rațiune amânarea extinderii Uniunii Europene până când ar fi pregătite și țările din estul Balcanilor. De fapt, astfel de propuneri, venite după ce decizia lărgirii UE a fost oricum luată, nu fac decât să deschidă răni noi și nu să le vindece pe cele vechi. România și Bulgaria nu au nevoie să fie așteptate de ceilalți candidați, ci doar de mai mult sprijin pentru a-și rezolva problemele, ca și de asigurări ferme că vor fi integrate în UE. O poziție mai clară a Uniunii în acest sens ar contribui și la creșterea atractivității lor pentru investitorii străini, atâta timp cât acum aceștia nu sunt interesați de o regiune despre care toate rapoartele și previziunile spun că se află în afara granițelor Europei. După cum s-a putut vedea în Fig. 3, raportul Comisiei Europene oferă estimări negative despre România și Bulgaria numai în ce privește criteriile economice. În ciuda creșterii economice prevăzută pentru 2001, cele două țări nu vor reuși să reducă sărăcia, la acest lucru contribuind atât lipsa investițiilor străine cât și conflictele din fosta Iugoslavie. Nu este ușor de depășit acest cerc vicios reprezentat de puținătatea investițiilor externe, lipsa unei dezvoltări susținute și perspectivele negative pe termen scurt.

În plus, lucrurile pot evolua chiar înspre mai rău. Cu doar câțiva ani în urmă, Turcia era foarte aproape de intrarea în UE, numai că problemele sale politice au împiedicat eforturile de dezvoltare economică. Ce se va întâmpla dacă, de exemplu, sindicatele din România ar profita de nemulțumirea generală ulterioară deciziei de renunțare la subvențiile pentru energie și ar reuși îndepărtarea de la putere a unui guvern totuși reformist? Cum ar arăta Bulgaria dacă noul președinte ales nu va putea coopera cu actualul guvern și ar forța alegeri anticipate ce ar duce la victoria anti-reformiștilor?

Cu certitudine, cu cât perspectiva de aderare la UE este mai îndepărtată, cu atât riscurile unor crize și implicit amenințările la adresa acestui obiectiv sunt mai mari. Nu există nici o garanție că în anii următori vor avea loc numai evoluții pozitive în Balcani. Dimpotrivă, așa cum se vede din exemplul Turciei, lucrurile se pot înrăutăți din cauza prelungirii perioadei de austeritate financiară și a agravării sărăciei.

Perspectivile privind sud-estul Europei sunt foarte puțin dătătoare de speranță în lipsa unei implicări mai accentuate a UE. Dacă liderii occidentali vor continua să ignore această situație și să acorde foarte puțină atenție regiunii, se va ajunge la menținerea cercului vicios amintit mai sus și la păstrarea granițelor europene la nord de Peninsula Balcanică.